

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
імені ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПРОПЕДЕВТИКА ВНУТРІШНІХ ЗАХВОРЮВАНЬ»

Назва курсу	«Пропедевтика внутрішніх захворювань»
Адреса викладання курсу	ЛДУФК імені Івана Боберського, вул. Дудаєва, 8
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	факультет фізичної терапії та ерготерапії, кафедра фізичної терапії та ерготерапії
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	22 – охорона здоров'я, спеціальність 227 – фізична терапія, ерготерапія
Освітня програма	Фізична терапія, ерготерапія
Кількість кредитів	3 – 90 год., із них 46 аудиторних: 20 годин лекцій, 26 години практичних занять і 44 години самостійної роботи
Формат курсу	очний
Рік підготовки	- 2, семестр – 3
Компонент освітньої програми	нормативний
Дні занять	відповідно до графіку навчального процесу
Консультації	в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю).
Мова викладання	українська
Форма контролю	екзамен
Викладач курсу	Професор кафедри фізичної терапії та ерготерапії, д-р мед. наук Мазепа Марія Андріївна
Контактна інформація викладачів	"kafedra FTiE" <kafedraftie@gmail.com>тел. сл.: (032)276-89-85; (032)261-19-37
Сторінка курсу	

Опис дисципліни

Програма вивчення навчальної дисципліни «Пропедевтика внутрішніх захворювань» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 227 Фізична терапія та ерготерапія та у до “Положення про організацію освітнього процесу у Львівському державному університеті фізичної культури, ухваленого Вченою Радою університету 18.02.2015р., протокол №1-ВР.

Відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни “пропедевтика пульмонології та кардіології ” здійснюється у III семестрі, коли студентом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін - анатомії та фізіології людини, психологія, з якими інтегрується програма пропедевтики внутрішніх захворювань. У свою чергу пропедевтика внутрішніх захворювань формує засади подальшого вивчення студентом таких дисциплін як фізична терапія та ерготерапія при патології дихальної, серцево-судинної, нервової систем, при патології опорно-рухового апарату, що передбачає інтеграцію з цими дисциплінами “по вертикалі” та формування умінь застосовувати знання з основних методів обстеження внутрішніх органів в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є професійна діяльність фізичного терапевта та ерготерапевта; психологічні аспекти його поведінки з дотриманням етичного кодексу фізичного терапевта та ерготерапевта; дотримання медичної етики та деонтології; загальні правила розпитування та обстеження хворого; правила розпитування та обстеження хворого з патологією внутрішніх органів.

1.1. Метою вивчення дисципліни «**Пропедевтика захворювань внутрішніх органів**» є **кінцеві цілі**, які встановлюються на основі ОПП підготовки фізичного терапевта та ерготерапевта; вони є основою для побудови змісту навчальної дисципліни. На підставі кінцевих цілей до кожного змістового модулю сформульовані **конкретні цілі** у вигляді певних умінь (дій), цільових завдань, що забезпечують досягнення кінцевої мети вивчення дисципліни.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1.2.1. Засвоїти основні методи обстеження у клініці внутрішніх захворювань.

1.2.2. Визначати провідні синдроми і симптоми у пацієнтів з патологією внутрішніх органів.

1.2.3. Формувати у бакалаврів фундаментальні знання, вміння та навички стосовно обстеження хворих на патологію внутрішніх органів, що базуються на сучасних досягненнях провідних вітчизняних і іноземних вчених та світової практики.

Об'єктом дослідження є системи організму людини – дихальна, скрцево-судинна, сечо-видільна, шлунково-кишковий тракт.

Навчальний контент

Назви змістових тем	Розподіл годин				Результати навчання. Знати:
	разом	л.	пр.	с.р.	
Тема 1. Вступ у клініку внутрішньої медицини. Основні правила розпитування й огляду хворого. Методи дослідження хворого. Схема історії хвороби (професійно адаптована).	8	2	2	4	<ul style="list-style-type: none"> • Медичну етику та деонтологію; • Основні принципи проведення обстеження хворого за традиціями вітчизняної терапевтичної школи
Тема 2. Загальний огляд хворого і огляд окремих частин тіла.	12	2	4	6	<ul style="list-style-type: none"> • Методика проведення загального огляду хворого. • Визначення загального стану хворого (різновиди загальних станів хворого та їх критерії), • оцінка стану їх свідомості (типи порушень свідомості), • постави, ходи (різновиди постави та ходи при різній патології), • положення у ліжку (активне, пасивне, вимушене, їх види). • Тіло-будова та основні критерії нормальних конституціональних типів. • Шкіра, її властивості • Підшкірна клітковина (вгодованість, розподіл, типи ожиріння), • стан м'язів та опорно-рухового апарату • Послідовність пальпації лімфатичних вузлів. Діагностичне значення симптомів, отриманих під час загального огляду хворого. Методика проведення та послідовність огляду голови і шиї, кінцівок та тулуба, живота та грудної клітки. Діагностичне значення симптомів, отриманих під час огляду окремих частин тіла хворого.
Тема 3. Обстеження хворого з патологією дихальної системи.	8	2	2	4	<ul style="list-style-type: none"> • Характерні скарги, елементи анамнезу хвороби, анамнезу життя при ураженні органів дихання; • Послідовність виявлення та деталізації найважливіших суб'єктивних симптомів і їх семіологічна оцінка. • Особливості з'ясування анамнезу

					<p>захворювання та життя.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Методика проведення статичного та динамічного огляду грудної клітки. Визначення топографічних ділянок та фізіологічних утворень на грудній клітці та їх діагностичне значення. • Фізіологічні та патологічні форми грудної клітки, їх критерії. • Патологічні форми дихання, їх характеристика та причин виникнення. • Послідовність проведення пальпації грудної клітки.
Тема 4. Перкусія та аускультация легень.	12	2	6	4	<ul style="list-style-type: none"> • Роль перкусії у визначенні стану легень. Класифікація перкусії за цілями, за силою нанесення перкуторного удару, за методикою проведення. Різновиди та умови виникнення перкуторних тонів. • Порівняльна та топографічна перкусія легень. • Методика проведення орієнтовної порівняльної аускультации легень. Основні дихальні шуми: везикулярне та бронхіальне дихання, їх кількісні та якісні зміни, умови виникнення. Методика визначення бронхофонії та її діагностичне значення. Класифікація додаткових дихальних шумів (хрипи, крепітація, шуму тертя плеври).
Тема 5. Основні клінічні симптоми та синдроми при захворюваннях органів дихання.	10	2	4	4	<ul style="list-style-type: none"> • Ознаки інфекційного ураження легеневої тканини • Легенева недостатність. • Осередкове ущільнення легеневої тканини. • Скупчення рідини у плевральній порожнині. • Порожнина в легені, вільна від вмісту. Скупчення повітря в порожнині плеври (<i>пневмоторакс</i>). • Особливості дослідження органів дихання фізичним терапевтом.
Тема 6. Фізичні методи дослідження серцево-судинної системи.	14	2	6	6	<ul style="list-style-type: none"> • Розпитування і загальний огляд хворих із патологією серцево-судинної системи. • Методи дослідження і семіотика серцево-судинної системи. • Перкусія та аускультация серця. Тони і шуми серця. • Діагностичне значення основних фізикальних методів обстеження системи кровообігу (розпитування, огляду, пальпації, перкусії, аускультации). • Поняття про відносну та абсолютну

					<p>серцеву тупість, їх перкуторне визначення.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Аускультация серця. Нормальні серцеві тони, розщеплення та роздвоєння тонів, додаткові тони. Основні та додаткові точки аускультатії. • Місця проекції та найкращого вислуховування клапанів серця. Механізм формування серцевих тонів. Причини виникнення та класифікація серцевих шумів. • Правила вислуховування та алгоритм характеристики шумів серця: відношення до фаз серцевої діяльності, місце найкращого вислуховування, місце проведення, характер, інтенсивність, форма, зв'язок із тонами серця, зміни у залежності від положення тіла (вертикальне та горизонтальне) та фізичного навантаження.
Тема 7. Основні синдроми при хворобах серцево-судинної системи.	10	2	4	2	<ul style="list-style-type: none"> • Синдром раптової коронарної смерті • Синдром стенокардії напруження. • Гострий коронарний синдром. • Аритмії серця. • Синдром гострої та хронічної серцевої недостатності. • Синдром артеріальної гіпертензії.
Тема 8. Фізикальне обстеження органів шлунково-кишкового тракту.	6	2	2	2	<ul style="list-style-type: none"> • Скарги хворого з патологією органів ШКТ. • Огляд живота. • Пальпація органів черевної порожнини.
Тема 9. Симптоми та синдроми при захворюваннях шлунково-кишкового тракту.	6	2	2	2	<ul style="list-style-type: none"> • Больовий синдром. • Синдром внутрішньої кровотечі. • Синдром жовтяниці. • Синдром портальної гіпертензії.
Тема 10. Методи обстеження органів сечовидільної системи. Основні синдроми при патології сечовидільної системи.	6	2	2	2	<ul style="list-style-type: none"> • Опитування хворого. Фізикальні методи дослідження. • Основні клінічні синдроми (сечовий, набряковий, нефротичний, гостронейфротичний, синдром артеріальної гіпертензії, синдром ниркової еклампсії, гострої ниркової недостатності, хронічної ниркової недостатності,
Усього	90	20	26	44	

Очікувані результати навчання

Після завершення цього курсу студент буде вміти :	Компетентності
<ul style="list-style-type: none"> • методично правильно проводити розпитування, огляд та фізикальне обстеження хворих з патологією внутрішніх органів; • трактувати взаємозв'язок скарг хворого та робити попередню оцінку щодо ураженої системи організму; • узагальнювати результати розпиту та огляду хворих та вирізняти на їх підставі основні симптоми і синдроми; • проводити перкусію та аускультацию легень; • проводити перкусію та аускультацию серця; • проводити пальпацію органів черевної порожнини; • виявляти основні симптоми та синдроми при патології счовидільної системи 	<p>ЗК 01. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК 02. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК 03. Навички міжособистісної взаємодії. ЗК 04. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК 05. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.</p> <p>ЗК 06. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 07. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК 08. Здатність планувати та управляти часом.</p> <p>ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 11. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 12. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Фізичний терапевт повинен мати:</p> <p>СК 01. Здатність пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу у заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх використання і зв'язок з охороною здоров'я.</p> <p>СК 02. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції. СК 03. Здатність трактувати патологічні процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії.</p> <p>СК 04. Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.</p> <p>СК 05. Здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини.</p> <p>СК 07. Здатність допомогти пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати та пояснювати зміст і необхідність</p>

виконання програми фізичної терапії та ерготерапії.

СК 09. Здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта.

СК 10. Здатність проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами (додаток 3) та документувати отримані результати.

СК 11. Здатність адаптовувати свою поточну практичну діяльність до змінних умов.

СК 12. Здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів.

Програмні результати навчання

ПР 01. Демонструвати готовність до зміцнення та збереження особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та проведення роз'яснювальної роботи серед пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, медичних фахівців, а також покращенню довкілля громади.

ПР 02. Спілкуватися усно та письмово українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом, дотримуватися етики ділового спілкування; складати документи, у тому числі іноземною мовою (мовами).

ПР 07. Трактувати інформацію про наявні у пацієнта/клієнта порушення за Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ) та Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (МКФ ДП). ПР 08. Діяти згідно з нормативно-правовими вимогами та нормами професійної етики. ПР 10. Здійснювати заходи фізичної терапії для ліквідації або компенсації рухових порушень та активності.

ПР 12. Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.

ПР 13. Обирати оптимальні форми, методи і прийоми, які б забезпечили шанобливе ставлення до пацієнта/клієнта, його безпеку/захист, комфорт та приватність.

ПР 14. Безпечно та ефективно використовувати обладнання для проведення реабілітаційних заходів, контролю основних життєвих показників пацієнта, допоміжні технічні засоби реабілітації для пересування та самообслуговування.

ПР 15. Вербально і невербально спілкуватися з особами та

	<p>групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, у мультидисциплінарній команді.</p> <p>ПР 18. Оцінювати себе критично, засвоювати нову фахову інформацію, поглиблювати знання за допомогою самоосвіти, оцінювати й представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег.</p>
--	--

Пререквізити

Дисципліна тісно пов'язана із іншими науками медико-біологічного циклу: функціональною анатомією, фізіологією, патологічною анатомією, патологічною фізіологією, клінічною біохімією, методи обстеження у лікарському контролі, а також «Вступ у фізичну терапію та ерготерапію», «Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я»,

Навчальні методи та техніки

Під час викладання курсу будуть використовуватися лекції, практико-орієнтоване навчання, презентації (ілюстрація, демонстрація), розповіді, пояснення, дискусія, колаборативне навчання.

Необхідне обладнання

Персональний комп'ютер, проектор, простір реабілітаційних відділень та лікарняних палат, кабінетів поліклінік, фонентосклори, тонометри, кушетки, одноразові простирадла, антисептики.

Політика оцінювання

Політика щодо відвідування:

- відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали;
- за наявності об'єктивних причин (напр.: хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика щодо академічної доброчесності:

- списування під час контрольних робіт і складання заліків, іспитів та інших контрольних форм перевірки заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів);
- мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час підготовки практичних завдань в процесі заняття.

Умови допуску до підсумкового контролю:

- відвідування (або відпрацювання) усіх занять;
- наявність конспекту лекції чи самопідготовки;

- активна участь у практичних заняттях (відповіді на запитання, доповнення);
- вчасне виконання домашніх завдань з самостійної роботи;
- складання підсумкових тестів та практичних завдань за змістовним модулем.

Умови щодо дедлайнів та перескладання:

- роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів);
- перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (напр.: хвороба, участь у змаганнях, конференціях тощо) і оцінюється без зниження оцінки.

Критерії оцінювання

Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен (III семестр – денна форма навчання)

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять в усній та письмовій формах.

1. Виконання завдань практичних занять - **усно**.
2. Контрольна робота (перевірка завдань для самостійної роботи, перевірка матеріалів самопідготовки) - **письмово**.

Засоби діагностики успішності навчання – **Екзамен** складається із двох частин: теоретичної та практичної. Мінімальна сума для здачі екзамену **61 бал**.

Теоретична частина екзамену включає письмове контрольне опитування за результатами лекційного курсу та самостійного опрацювання визначених тем. Максимально студент за цю частину може отримати 20% від загальної оцінки.

Практична частина екзамену проводиться усно. Студенту пропонується продемонструвати методично правильно проводити розпитування, огляд та фізикальне обстеження хворих з патологією внутрішніх органів; трактувати взаємозв'язок скарг хворого та робити попередню оцінку щодо ураженої системи організму; узагальнювати результати розпиту та огляду хворих та вирізняти на їх підставі основні симптоми і синдроми; проводити перкусію та аускультацию легень; проводити перкусію та аускультацию серця; проводити пальпацію органів черевної порожнини; виявляти основні симптоми та синдроми при патології счовидільної системи.

Максимально студент за цю частину може отримати 80% від загальної оцінки. В цей показник включено також результат відвідування практичних занять (70 балів практичні модулі+10 балів відвідування).

Критерії оцінювання

1. **За присутність на практичному 4 годинному занятті** - 1 бал.

Оцінюється:

10 балів - загально можлива кількість набраних балів у I семестрі.

8 балів - загально можлива кількість набраних балів у I семестрі.

2. **Контрольна роботи (КР)**. Заплановано модульну контрольну роботу у першому та другому семестрах.

Оцінюється:

20 балів - за контрольну роботу, відповіді на 100% запитань

15 балів – відповіді на 75% запитань

10 балів - відповіді на 50% запитань

5 балів - відповіді на 25% запитань

0 балів – жодної вірної відповіді

3. **Практичні модулі**

- *розпитування, огляд та фізикальне обстеження хворих з патологією внутрішніх органів; (T1).*

Оцінюється:

20 балів практичний показ усіх прийомів, з обґрунтуванням їх особливостей

15 балів - практичний показ виконано частково. Якість виконання, не достатньо висока.

10 балів - практичний показ виконано на низькому рівні.

5 балів - практичний показ виконано на дуже низькому рівні.

0 балів - не виконано.

- *трактувати взаємозв'язок скарг хворого та робити попередню оцінку щодо ураженої системи організму; (T2).*

Оцінюється:

20 балів практичний показ усіх прийомів, з обґрунтуванням їх особливостей

15 балів - практичний показ виконано частково. Якість виконання, не достатньо висока.

10 балів - практичний показ виконано на низькому рівні.

5 балів - практичний показ виконано на дуже низькому рівні.

0 балів - не виконано.

- *узагальнювати результати розпиту та огляду хворих та вирізняти на їх підставі основні симптоми і синдроми; (T3).*

Оцінюється:

15 балів практичний показ усіх прийомів, з обґрунтуванням їх особливостей

10 балів - практичний показ виконано частково. Якість виконання, не достатньо висока.

5 балів - практичний показ виконано на дуже низькому рівні.

0 балів - не виконано.

- *проводити перкусію та аускультацію легень; (T4).*

Оцінюється:

15 балів практичний показ усіх прийомів, з обґрунтуванням їх особливостей

10 балів - практичний показ виконано частково. Якість виконання, не достатньо висока.

5 балів - практичний показ виконано на дуже низькому рівні.

0 балів - не виконано.

- *проводити перкусію та аускультацію серця; (T5).*

Оцінюється:

15 балів практичний показ усіх прийомів, з обґрунтуванням їх особливостей

10 балів - практичний показ виконано частково. Якість виконання, не достатньо висока.

5 балів - практичний показ виконано на дуже низькому рівні.

0 балів - не виконано.

- *проводити пальпацію органів черевної порожнини; (T6).*

Оцінюється:

15 балів практичний показ усіх прийомів, з обґрунтуванням їх особливостей

10 балів - практичний показ виконано частково. Якість виконання, не достатньо висока.

5 балів - практичний показ виконано на дуже низькому рівні.

0 балів - не виконано

- *виявляти основні симптоми та синдроми при патології ШКТ (T7).*

Оцінюється:

15 балів практичний показ усіх прийомів, з обґрунтуванням їх особливостей

10 балів - практичний показ виконано частково. Якість виконання, не достатньо висока.

5 балів - практичний показ виконано на дуже низькому рівні.

0 балів - не виконано.

- *виявляти основні симптоми та синдроми при патології сечо-видільної системи. (T8).*

Оцінюється:

15 балів практичний показ усіх прийомів, з обґрунтуванням їх особливостей

10 балів - практичний показ виконано частково. Якість виконання, не достатньо висока.

5 балів - практичний показ виконано на дуже низькому рівні.

0 балів - не виконано

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять в письмовій (контрольна робота) та усній формах (перевірка практичних навичок).

Підсумковий контроль – іспит (V семестр – денна форма; VI семестр – заочна форма навчання).

Бали поточного контролю нараховуються за наступним співвідношенням:

4. Присутність на лекційних та практичних заняттях (протягом навчального курсу)

Оцінюється:

5 балів – 100% присутності (80 год);

4 бали – 80% присутності (64 год);

3 бали – 60% присутності (48 год).

* студент, який пропустив більше 50% від загальної кількості лекційних та практичних занять не допускається до здачі іспиту.

5. Самостійна робота

5 балів – завдання виконане на «відмінно»;

4 бали – завдання виконане «добре»;

3 бали – завдання виконане «задовільно».

6. Контрольна робота (КР)

Заплановано модульні контрольні роботи за трьома змістовими модулями:

Теоретичний модуль (змістовий модуль 1) проводиться письмово – **16 балів**;

Практичні модулі (змістовий модуль 2 та змістовий модуль 3) – **по 12 балів**.

Студент проводить ортопедичне фізичне обстеження певної ділянки тіла.

Разом – **40 балів**

Загальна кількість балів – **50 балів**.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою

Поточне тестування, відвідування та самостійна робота			Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3		
20 балів	15 балів	15 балів	50	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
68-74	D	задовільно
61-67	E	
35-60	FX	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Екзамен студент отримує на підставі результатів виконання ним усіх видів робіт на практичних заняттях та контрольних замірів протягом семестру.

Рекомендована література

Основна:

1. Дзяк Г.В., Хомазюк Т.А., Нетяженко В.З. Основи діагностики внутрішніх хвороб (довідник). – Дн-ск, видавництво ДДМА, 2001.
2. Нетяженко В.З., Полишко В.К., Семина А.Г. Руководство к практическим занятиям по семиотике и диагностике в клинике внутренних болезней.(в 2-ох томах); К: “Хрещатик”, 1994. Нетяженко В.З. Алгоритм діагностики в клініці внутрішніх хвороб, К., Хрещатик, 1996.
3. Никула Т.Д., Шевчук С.Г., Мойсенко В.О., Хомазюк В.А. Пропедевтика внутрішніх хвороб.- К., 1996.
4. Пропедевтика внутрішніх хвороб з доглядом за хворими / За заг. ред. Єпішина А.В. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001.

5. Пропедевтика внутрішніх хвороб за ред. Ю.І. Децика, К. “Здоров’я”, 1996.
6. Шкляр М.Б. Диагностика внутренних болезней.К: 1972.
7. Яворський О.Г., Ющик Л.В. Пропедевтика внутрішніх хвороб у запитаннях і відповідях. К.: “Здоров’я”, 2003.
8. Методичні розробки для аудиторної та позааудиторної підготовки студентів.
9. Навчальний посібник «Комп’ютерні тести з пропедевтики внутрішніх хвороб» (автори В.В. Короткий, А.Б. Новосад). Київ: Здоров’я, 2001 – 148с.
10. Пропедевтика внутрішньої медицини: підручник / Ю.І.Децик, О.Г.Яворський, Р.Я.Дутка та ін.; за ред. проф. О.Г.Яворського. 3-є вид., виправл. і допов. – К.: ВСВ «Медицина», 2013 – 552 с. + 12с. кольор. вкл.
11. Підручник «Основи внутрішньої медицини: пропедевтика внутрішніх хвороб +2 CD» за редакцією професора О.Г. Яворського (співавтори професор Дутка Р.Я., доцент Короткий В.В.) – Київ: Здоров’я, 2004 – 500 с.

Допоміжна:

1. Василенко В.Х. Введение в клинику внутренних болезней.-М.: Медицина, 1985.
2. Губергриц А.Я. Непосредственное исследование больного.-М: Медицина, 1972.
3. Мазепа М. А. Загальний огляд хворого : метод. вказівка / Мазепа М. А. – Львів, 2018. – 3 с.
4. Мазепа М. А. Огляд окремих частин тіла : метод. вказівка / М. А. Мазепа. – Львів, 2018. – 2 с.
5. Основи медичних знань та методи лікування за Девідсоном (т.1-2) – пер. с англ., Київ: “Кобза”, 1994.
6. Пелешук А.П., Передерій В.Г., Рейдерман М.І. Фізичні методи дослідження в клініці внутрішніх хвороб.-К.: Здоров’я, 1993.
7. Передерій В.Г., Нетяженко В.З., Семина А.Г. Методика обследования в клинике внутренних болезней.-К:Б.И.,1994.
8. Щулипенко И.М. Методические указания для студентов по написанию истории болезни на кафедре пропедевтики внутренних болезней-К:НМУ, 1989.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Електронний каталог ЛДУФК імені Івана Боберського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://3w.ldufk.edu.ua/>
2. Електронний репозитарій ЛДУФК імені Івана Боберського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/>